

דַּרְשֵׁתִי קִרְבָּתְךָ

על פי שיעורו של הרב איתן כהן שליט"א • השיעור נמסר בבית הכנסת פרי מגדים, צפת ת"ו • במוצ"ש פרשת תולדות, תשפ"ו

רמזים לחודש כסלו

חודש טוב, חודש כסלו! כסלו ראשי תיבות: ו'תרנות ס'בלנות כ'ניסה ל'חיים. או כ'רטיס ל'חיים, איך שתרצו.

עוד עלה לי רעיון: לפי ספרי החסידות שכותבים, שהניצוצות של התשובה ממשיכים להתנוצץ עד חנוכה, עד ועד בכלל. אז כסלו ראשי תיבות: כ'פרה ס'ליחה ל"ו [ל"ו נרות], עד אז יש כפרה וסליחה.

לכן דורשי רשומות דורשים, כתוב בערב כיפורים: "מערב עד ערב תשבתו שבתכם". מערב כיפורים תספור 'עד', דהיינו 74 ימים, זה יוצא חנוכה. "מערב עד ערב תשבתו שבתכם" – פלא פלאים!

כוח התפילה בפרשת השבוע

בפרשה שלנו, התורה מספרת שיצחק אבינו מתפלל מעומק ליבו: "ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא, ויעתר לו ה' ונתר רבקה אשתו".

בורא עולם בתורה מלמד אותנו כוחה של תפילה. והכוח של התפילה הזאת יש בה שתי מדרגות:

המדרגה הראשונה – שהתורה מעידה שרבקה אמנו הייתה עקרה. לא שאני מעיד, לא הרב אמר, לא הרופא הזה אמר – התורה מעידה שרבקה הייתה עקרה! ואף על פי כן, כוח התפילה לעשות שינוי טבע.

בנוסף, לא רק שכוח התפילה כזה גדול, זה גם העוצמה שלו כזאת, שלקחו לאברהם אבינו חמש שנים מהחיים שלו. למה? כי אם התפילה של יצחק הייתה מתקבלת לפני עשר שנים, היו צריכים להרוג את אברהם אבינו עשר שנים לפני כן. בזה שבואר עולם דחה את התפילה, אז לקחו לאברהם אבינו רק חמש שנים.

זאת אומרת, הכוח של התפילה זה כזה עוצמה, לא ניתן לתיאור! ואנחנו לא מנצלים את הכוח הזה. אנחנו מרגישים שזה לא הכי עובד, שזה לא הכי מוצלח, ואולי יש דברים אחרים יותר טובים.

באו חז"ל גילו לך: כוח של התפילה, שאתה מתמיד בתפילה – לא חד פעמי – מתמיד בתפילה, זה מביא לאדם את ההצלחה שלו בחיים.

התפללתי שיהיה לו אח אבל נולדה אחות

סיפר הרב דוד ברוורמן שליט"א: "הייתי בארצות הברית, פגשתי יהודי תלמיד חכם גדול, ששם המשפחה שלו 'בן שושן'. הוא מספר לי: 'אני רוצה לספר לך כוחה של התפילה. אני אספר לך מה שהיה'.

אני למדתי בארצות הברית בתלמוד תורה של פעם – היה הרבה משחקי כדורגל. מזה הילדים היו עושים עניין גדול בהפסקות.

היה יום אחד שעשו משחק גמר של התלמוד תורה. התלמוד תורה מחולק לשתי קבוצות: א' ב' ג' ד' – זה קבוצה אחת, ה' ו' ז' ח' – קבוצה שנייה. א' עם ד' מול ב' וג'.

אני הייתי כיתה ג', והייתי שחקן משהו טוב. פתאום בא אלי החבר שלי ואומר לי: 'אני רוצה שתבוא תקרא איתי תהילים עכשיו'.

אמרתי לו: 'מה? לקרוא תהילים עכשיו? אני רוצה לשחק בכדורגל!'

'תעשה טובה. אני בן יחיד, ויש לי עוד חמש אחיות. תעשה טובה. היום בבוקר קמתי, אמא לא הייתה בבוקר. שאלתי את אבא איפה אמא, אבא אמר לי: אמא הלכה ללדת. תעשה טובה, בוא תקרא איתי תהילים שאמא תלד בן. אני רוצה עוד אח, אני רוצה אח! מה, אני לא יכול לסבול שיש עוד אחיות? אני בן יחיד, אני רוצה אח! תעשה טובה, בוא איתי'.

אתה יודע, היה קשה לי מאוד, "אומר הבן שושן הזה. "בכיתה ג' היה לי מאוד קשה. אבל אמרתי: חבר מבקש, מתחנן. קראנו תהילים, שיר המעלות. קראנו – אולי זה היה ב-10 בבוקר – קראנו שיר המעלות כדי שלחבר הזה יהיה אח.

קיצור, הוא מספר: אולי ברבע לאחת האבא בא לקחת את הבן שלו. הוא אמר לו: 'מזל טוב! אמא ילדה בת'.

[כמובן שזאת היתה תפילת שווא. עד שהתפללנו, זה כבר היה אחרי הלידה. היא כבר בתשע כבר ילדה. אבל לא משנה, התפללנו].

עברו מאז הרבה שנים. מספר בן שושן, כשאני הייתי בגיל שלושים – אין הצעות, אין שידוכים. הייתי בגיל שלושים. יום אחד הציעו לי איזה אחת בת עשרים ושתיים, והשתדכתי איתה, ומצאה חן בעינינו, והתחתנו.

ומי זאת? זאת היא אותה אחת שהתפללנו עליה בתלמוד תורה! זאת היא בסוף הייתה הכלה שלי!"

ככה מספר הרב ברוורמן, אומר: "שמעתי את זה מהרב בן שושן בעצמו, מבעל המעשה". אתה מתפלל, לפעמים אתה אומר לעצמך: "תשמע, התפילה לא עוזרת". תפילה עוזרת! לוקח זמן לפעמים. ככל שהתפילה תהיה יותר מעומק הלב, תפילה מאוד עוזרת.

"...וכשאתם מתפללים, דעו לפני מי אתם מתפללים"

חז"ל אומרים במסכת ברכות (כח:): כשחלה רבי אליעזר, נכנסו תלמידיו לבקרו...

מי זה רבי אליעזר? רק כדי שיהיה לנו הבנה מי זה היה רבי אליעזר בן הורקנוס:

רבי אליעזר בן הורקנוס הוא כותב (שיר השירים רבה א, א): "אם יהיו כל הימים דיו" – מה

זה כל הימים דיו? אנחנו רק מדברים ככה. מה זה כל הימים דיו? ספר תורה שלם כותבים אותו נראה לי לא יותר מליטר של דיו שני ליטר מקסימום. זהו, כל הספר תורה.

אז מה? לא מבין. אז מה זה כל הימים דיו? כל הכנרת דיו! אתה יודע מה אתה יכול לכתוב בכנרת? כל זה דיו, מה זה כנרת? זה כלום! מה זה אוקיינוס? מה זה ים התיכון? לא מכירים את האוקיינוס אנחנו. מכירים ים התיכון – אין סוף, אתה לא רואה את הסוף שלו. כל זה דיו!

"וכל העצים שאתה רואה בעולם – כל זה קולמוסים. כל בני אדם בעולם יהיו סופרים כותבים. וכל השמיים יריעות. אתה שומע את כל התיאור הזה? אלו לא יספיקו לכתוב את התורה שלמדתי מרבותי". לא שזה יספיק – זה לא יספיק!

"עכשיו, אני תלמידו של רבי יוחנן בן זכאי. זה לא שאני איזה... אני התלמיד של רבי יוחנן בן זכאי. אתה יודע כמה לקחתי מרבי יוחנן בן זכאי? כמו כלב המלק מן הים (סנהדרין טז.)! אז כל מה שתיתארתי לכם הזה, זה רק הטיפות שהכלב מלקק מן הים. זה רבי יוחנן בן זכאי.

אז מי זה רבי יוחנן? הוא הקטן שבתלמידים של הלל. אז מי זה הלל?"

אין לנו הבנה! אבל אם הוא יבוא לפה, חוץ מלבקש ממנו ברכות... אין לנו כלום מה להגיד לו. לדבר איתו בלימוד? אנחנו לא יודעים. אבל תן לנו ברכות – זה מה שאנחנו יודעים לעשות.

קיצור, אנשים ענקים! אתה נמצא ליד כזה אדם גדול, ליד אדם כזה ענק. אתה יודע, רגעים אחרונים, אתה יודע זה כזה מתח, זה כזה עוצמה.

"רבנו, למדנו אורחות חיים ונזכה בהם לחיי עולם הבא! תן לנו איזה משהו!"

זה רגעים אחרונים, זה הצוואה האחרונה שלו. מה אמר להם?

"וכשאתם מתפללים, דעו לפני מי אתם מתפללים". זהו.

"כשאתם מתפללים, דעו לפני מי אתם מתפללים, ובשביל כך תזכו לחיי עולם הבא".

שמעת? אדם כזה ענק, ענק! אין לנו תיאור. הוא אומר לך ברגעים האחרונים שלו, ברגעים האחרונים: תדע לך, כשאתה מתפלל, דע לפני מי אתה מתפלל. וכשאתה מתפלל, ואתה עומד, מרגיש שאתה עומד לפני אלוהים וביראה – זה מה שתזכה בו לחיי עולם הבא.

כותב שם הצ"ח²: רבנו, למדנו אורחות חיים. לעתיד לבוא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשם ונהנים מזיו השכינה. כל כך יהיה הנאה כזאת גדולה שנהנים מזיו השכינה. אבל זה יהיה הנאה בלי שכל, זה הנאה בלי שכל.

כותב הצ"ח: התלמידים ביקשו מרבי אליעזר הגדול: למדנו אורחות חיים שגם נזכה לחיי עולם הבא בעולם הזה, וגם יהיה לנו שכל פה בעולם הזה, גם שיהיה לנו שכל.

אז הוא אמר: בעולם הזה, אם אתם רוצים לזכות כמו מעין עולם הבא למעלה – זה כשאתם מתפללים, דעו לפני מי אתם מתפללים.

כוחה של תפילה לשיבה

סיפר איזה בחור: "אני למדתי בממלכת דתי. ויום אחד עברה עליי רוח טהרה והחלטתי להתחזק. רציתי להיכנס לשיבה יותר חזקה, יותר טובה, להתקדם בלימוד. אבל הלימוד שלי היה מאוד רדוד.

כל ישיבה שהלכתי להתקבל, לא קיבלו אותי. בחנו אותי ככה, אמרו לי: 'תיקח לעצמך משהו שתוכל ללמוד איתו, ככה זה לא הולך'. ועוד פעם ניסיתי וניסיתי, כמה ישיבות – לא הולך. קיבלו אותי כל מיני ישיבות פשוטות, 'תורה ועבודה' זהו... קיבלו אותי. אבל אמרתי לעצמי: אז אני אשאר כבר בממלכתי דתי זהו, מה אני צריך משהו סתם, אני רוצה משהו להתעלות!

יום אחד הייתי באיזה בית כנסת, הגיע שם איזה רב לדרוש. הרב הזה דורש, באמצע הדרשה הרב סיפר סיפור:

סיפר על איזה בחור אחד, קראו לבחור הזה משה מזרחי. משה מזרחי הזה, הוא בחור בישיבה גדולה, יום אחד החליט שהוא רוצה להתקבל לשיבה יותר טובה. באמצע הזמן אמר: 'אני רוצה ללכת'.

הלך לאיזה ישיבה, ביקש מהראש ישיבה, בחן אותו באמצע הזמן. אם היית משהו מבריק 'מילא', אבל כיון שהוא לא משהו מיוחד, משהו זה – לא קיבלו אותו.

כשהראש ישיבה אמר לו שלא התקבל, משה נסע לציון של הרב כדורי. נסע לציון של הרב כדורי, קרא שמה את כל ספר התהילים. כשגמר לקרוא את כל ספר התהילים, הרגיש שהתפילה – וואי! התקבלה! התקבלה התפילה! חזר בחזרה הביתה.

בערב מתקשר אליו ראש הישיבה: 'שלום, משה מזרחי?'

אומר לו: 'כן'.

אומר לו הראש ישיבה: 'התקבלת לשיבה, תבוא'.

ככה אמר לו.

מה התברר? שבאותו ערב התקשר איזה גביר אחד גדול שתורם לישיבות, שתורם תורם לישיבה הזאת המון כסף. אמר לו: 'תעשה איתי טובה, אני רוצה שתקבל בחור בשם משה מזרחי'.

התקשר אליו בערב, אומר לו: 'משה, תבוא לישיבה'.

*צ"ח – ציון לנפש חיה. חיבור על הש"ס לר' יחזקאל לנדא (בעל הנודע ביהודה) על שם אמו 'חיה'.

משה מגיע לישיבה, אמר לו ראש ישיבה: 'בוא, ניקח אותך לפנימייה'. סידר לו מיטה. יומיים הוא לומד בישיבה. יום שלישי מגיע בחור לישיבה, שואל את הבחורים: 'איפה זה המשרד של ראש הישיבה?'. אמרו לו: 'הנה פה, אתה רואה פה, זה המשרד של ראש הישיבה'. הוא בא, דופק, אומר: 'שלום, מה אתה רוצה?'. אמר לו: 'הרב, אני משה מזרחי. גביר פלוני שלח אותי לרב, כי הוא אמר שהוא דיבר איתך והסכמת לקבל אותי'.

ראש הישיבה חשב לעצמו: 'את המשה שהגיע עכשיו אני חייב לקבל אותו, זה באמת של הגביר. אבל משה הראשון... זה היה מקח טעות. אבל תראה, בינתיים ביומיים האלו הוא נראה טוב, שישאר פה'.

ובסוף שני ה'משה מזרחי' נשארו.

אדם חושב לעצמו 'תגיד, אתה נורמלי? הרי ראש ישיבה אמר לך כבר תשובה שלילית. אני לא מבין? מה אתה חושב שתפילה תעזור לך פה? מה יכול לעזור? זה זה מה שאתה חושב, אבל מה שאלוקים חושב, אל תשאל על אלוקים, תן לאלוקים לסדר לך את הדברים! עזוב אותך מהכל! אלוקים יסדר את הכל יותר טוב ממך!'

הבחור שישב בדרכו ושמע את הסיפור חשב לעצמו: 'תראה, אני לנסוע לרב כדורי - אני לא יכול. אני גר ב'בנה'. אני גר ביבנה, לנסוע לירושלים אין לי כסף מיותר, אבל ביבנה קבור רבן גמליאל, אני הולך להתפלל בציון של רבן גמליאל'.

[הלך להתפלל בציון של רבן גמליאל. טוב... מה כבר רבן גמליאל יכול לעשות?]

"אמרתי: קראתי חצי ספר תהילים אצל רבן גמליאל בציון, וביקשתי ממנו שיעזור לי להתקבל לישיבה טובה. זה מה שביקשתי ממנו. זה היה בצהריים.

בערב מתקשר אלי איזה בן אדם: 'שלום, זה יוסי?'. כן'.

'אנחנו פותחים ישיבה ב'גדרה'. ישיבה חדשה. אני דיברתי עם הרב שלך פלוני ופלוני, הוא מאוד המליץ עליך שאתה בחור באמת טוב מאוד. אני רוצה לפגוש אותך, לבחון אותך, להתרשם ממך. אם בעזרת השם ילך טוב, תתקבל לישיבה'.

שאל הבחור: 'איך אני מגיע לישיבה?'. אמר לו הרב: 'זה בגדרה, ברחוב רבן גמליאל'.

אמר הבחור לעצמו: 'איי! קיבלתי את התשובה! קיבלתי את התשובה!'

אתה תתפלל. אתה שואל: 'תגיד, איך זה עובד? איך זה יעבוד?' מה אתה שואל שאלות? מה אתה שואל? אמרו לרבקה עקרה היא, עקרה! אין מה לעשות, אין מה לעשות! לא, שיש לך מה לעשות - אין מה לעשות!

כן, כל זה כשלא התפללת. אבל כשהתפללת - זה כבר משהו אחר לגמרי!

כשכן אדם מתפלל מעומק הלב, זה כזה עוצמה, אי אפשר לתאר את העוצמה הזאת!

סיפור של כמעט תחיית המתים

הסיפור הזה שמעתי אותו מהרב אלבז לפני איזה שלושים שנה לפחות.

סיפר הרב אלבז: הייתה איזה אישה אחת שהייתה בבית זקנים, כמדומני שהוא אמר משפחת פרידמן, אני חושב. קיצור, הילדים שלה התקלקלו, לא יודע מה... ירדו למטה. קיצור, היו באים אליה. כל פעם באים אליה: 'אמא, מה את חושבת? כשאת תיפטרי מהעולם, אנחנו נקבור אותך בקבר ישראל? אמא, נגמר העידן הזה! זה של פעם! היום יש משהו משודרג. מה? אמא... שורפים אותך, ואת כל האפר שמים בצנצנת, מביאים את זה הביתה. הנה פה טמונה, אמא!'

מסכנה, היא לא יודעת מה לעשות. כל יום הייתה מתפללת שהיא תזכה להיקבר בקבר ישראל. כל יום זו התפילה שלה, כי ידעה שמצד הילדים זה מקרה אבוד. מצד הילדים אין מה לעשות יותר.

קיצור, אז היה איזה עוד אחד אחר שהיה מגיע לבקר את אמא שלו כל יום בבית זקנים. אומר: 'אני החלטתי לעשות מצוות כיבוד אם, וכל יום הייתי מגיע לבית אבות לבקר את אמא. לא משנה מתי זה יהיה - תשעה באב, יום כיפורים, בין תפילה לתפילה - הייתי רץ לבקר את אמא. כל יום, כל יום.

בוקר אחד אני הולך, מבקר את אמא. הכל היה בסדר. בצהריים אני מקבל טלפון: 'שלום, זה יצחק?'. אומר: 'כן, זה יצחק'. יצחק, אנחנו מצטערים להגיד לך, אמא נפטרה'.

אמרתי: 'אמא נפטרה? אבל בבוקר הייתי אצלה, הכל היה בסדר!'

'מה לעשות? מלאך המוות לא שואל שאלות. הוא לא שואל אם הייתה בריאה, לא בריאה. מלאך המוות הגיע'. 'תגיד, בטוחים?'. כן, כן, זה אמא שלך, מרים פרידמן'.

הוא מגיע, הוא רץ, עזב את העבודה, רץ לאמא שלו. אמרו: 'תבוא תזהה את הגופה'. מזהה את הגופה - כן, זה אמא שלו, זה אמא שלו.

כמובן מיד מודיע לכל האחים והאחיות, מודיע לכולם על הלוויה. הלוויה - כולם היו ממש שבורים, שבורים! אמא הייתה בריאה, פתאום ברגע אחד נפטרה. איזה צער גדול זה היה! הוא היה מאוד מקורב מאוד. והיו הספדים, איזה הספדים! איזה הלוויה ענקית הייתה!

מספר הבן אדם, יצחק הזה, מספר: אחרי שלושה ימים בתוך שאנחנו יושבים את השבעה. שלושה ימים. יום הרביעי של השבעה, אני קם, הטלפון מצלצל. בנס אני הרמתי את השפופרת. 'שלום'. אומרתי: 'מי זה?'. אומר: 'יצחק'. אומרתי: 'יצחק? למה אתה לא בא לבקר אותי?'. אומר: 'מה זה לבקר אותך? מי את?'. אומרתי: 'מה זה? אמא שלך!'

הוא לא אמר כלום למשפחה, יצא. אומר: 'יצאתי, לקחתי את האוטו, נסעתי לבית אבות. נסעתי לבית אבות, אני נכנס לבית אבות, אני מסתכל - זה אמא!'

עכשיו אני מסתכל, היא אומרת לי: 'מה קרה?'

לא, מה אגיד לה? מה אני אגיד לה? שישבנו שבעה? מה אני אגיד לה? לא ידעתי מה אני אגיד לה אפילו. מסתכל ימינה, שמאלה.

'בטוח אמא? בטוחה זה את?'. כן, זה אני!'. קיצור, אומר: 'חזרתי בחזרה, באתי למשפחה, אמרתי להם: תפסיקו! מה זה לשבת שבעה? אמא חיה!'. 'מה אתה צוחק?'. 'בואו, אמא חיה!'. כולנו נסענו לבית אבות - אמא חיה!'

באותו יום שנפטרה הזאת, הפרידמן הזאת, החליפו מזכירה. המזכירה הזאת לא ידעה בין הפרידמן לפרידמן. חדשה במקצוע שלה, פתחה, ראתה: יצחק פרידמן. אמרה: זה הבן אדם. התקשרה אליו.

התקשרה. ההוא לא יודע, זיהה, לא זיהה... איך זיהה? לא זיהה את אמא שלו? כן, זיהה את אמא שלו. קצת דומות, אני יודע מה.

קברו אותה וכבר עברו שלושה ימים.

אומר הרב אלבז: 'למה שלושה ימים? למה לא אחרי יומיים? כי החוק בארצות הברית - תוך יום יומיים אפשר להוציא את הגופה בחזרה. שלושה ימים כבר אין להוציא את הגופה יותר.

בורא עולם חיכה שלושה ימים עד שיגמר החוק, ואז האמא התקשרה: 'למה לא באת לבקר? למה אתה לא מגיע לבקר?'

למה? כי ההיא מתפללת שמה! מתפללת שהיא תזכה להיקבר בקבר ישראל! אה, היא מתפללת - זה כבר משהו אחר!'

בן אדם אומר לעצמו: 'מה אני כבר יכול לעשות? תראה, אני רוצה להתפלל, מה אני כבר יכול לעשות?' תתפלל! ובן אדם לא מנצל את הכוח שיש לו בפה. לא מנצל!

תפילה על ילדים שלא רצו ללמוד

סיפר לי לפני איזה חודשיים איזה יהודי אחד פה בצפת, אומר:

"אני התברכתי בילדים, אבל מה זה ילדים מתוקים? אין להם חשק ללמוד כלום! יש ילדים, אתה יודע, מתחילים ללמוד, אה, קצת... כלום! אצלי - כלום! אין חשק ללמוד, שום דבר!

ואני אמרתי: מה אני עושה? אני לא יודע מה לעשות, זה נותן לי עצה כזאת, זה עצה כזאת. החלטתי שאני צריך להתפלל.

יום יום, במשך חצי שנה, הייתי נוסע לרבי שמעון. קורא שם תפילת השל"ה, כמה פרקי תהילים, והייתי חוזר. כל יום, כל יום הייתי נוסע לרבי שמעון, קורא תפילת השל"ה ופרקי תהילים, והתפללתי.

אחרי חצי שנה - אני רוצה שתבוא תראה את הילדים שלי! הם לא יכולים להפסיק ללמוד!'

הוא בעצמו סיפר לי, פה אחד מצפת. אתם מכירים אותו.

קיצור, הוא מספר לי: "תדע לך, עשיתי הכל! שום דבר לא עוזר, שום דבר! כל העצות שאמרו לי, כולם אמרו לי את העצה הזאת ועצה... הכל עשיתי! אבל את העצה להתפלל, להתפלל, להתפלל - לא התפללתי".

התפילה שהביאה את החתן

הייתה איזה אישה אחת, עשתה אירוסין לבת שלה. בסוף האירוסין, אז היא אמרה: "טוב, דיברו עכשיו הרבנים, עכשיו הרבניות רוצות לדבר. אני הרבנית רוצה לדבר פה עכשיו. אני רוצה לספר לכם מה שהיה.

היא אומרת: לפני יותר מעשרים שנה עשינו כנס בוגרות של כל הכיתה שלנו בסמינר. אחרי כמה שנים שכבר נפרדנו. כולם הגיעו, ממש כולם הגיעו! אחת עם ילד אחד, אחת שתי ילדים, הייתה אחת גם עם שלושה ילדים. היה לי מאוד מרגש לפגוש את החברות של פעם, זה היה מאוד מאוד נחמד.

אחת הגיעה בלי כלום. עכשיו אני אמרתי לעצמי: למה הגיעה בלי כלום? אולי הילדים שלה חולים? אולי משהו... אולי יותר נחמד לבוא בלי הילדים? אני יודעת מה?

קיצור, אז אני ניוגשת אליה, שאלתי עליה. היא אומרת לי: 'לא, אין לי ילדים. לא זכיתי לילדים'.

אני - רק אמרה לי את זה, אני ישר רצתי בין כל החברות שבאו למפגש! עברתי אחת, אחת, ולקחתי מספר טלפון מהן. בערב ישבתי והתקשרתי לכולם: 'אני מבקשת מכן ארבעים יום. אני רוצה שתקראו תהילים ארבעים יום לאישה הזאת. תתפללו עליה מכל הלב, חברה שלנו, שהיא תזכה לזרע של קיימא'.

ובאמצע, אחרי עשרה ימים, עשיתי עוד פעם טלפונים לכולן, לראות שכולן באמת מתמידות בזה. ובאמת עבר אולי שנה, שנה וחצי, וברוך השם נולד לה בן!

אחרי עשרים ושתיים שנה, הבן הזה היום מתארס עם הבת שלי! זה הבחור שנולד מכל התפילות שאני עשיתי ורצתי והתפללתי. בסוף התברר שזה היה החתן שלי!

בן אדם מתפלל ולא יודע מה הוא משפיע בתפילה שלו.

לכן כל בן אדם - תתפלל!

יש אחד שמרגיש שהתפילה שלו יוצאת לו מהלב אם הוא ידליק שמונה עשרה נרות - תדליק עשרים! תדליק מאתיים נרות! העיקר תתפלל מהלב!

יש אחד שרק אם הוא עולה על העצים הוא מתפלל - תעלה על העצים! צריך שהבן אדם תצא לו התפילה מהלב.

כל אחד צריך היום כל מיני עניינים. יש אחד שיכול גם להתפלל גם בלי זה - אז תתפלל גם בלי זה. אבל אם אתה מרגיש שאני צריך איזה תפילה מהלב, אני צריך ללכת לאיזה יער, אני צריך ללכת לים, צריך ללכת באיזה ספינה באמצע הים - תלך! תעשה! אבל העיקר שהתפילה תצא לך מהלב!

כי תפילה שיוצאת מהלב - אתה לא יודע בסוף איפה אתה פוגש אותה! והשם יעזורנו על דבר כבוד שמו, אמן ואמן.